

Branka Rotar Pance

Vpogled v vertikalo glasbenega izobraževanja

Uvod

Glasbeno in plesno izobraževanje na Slovenskem je imelo v vseh družbenih, političnih in izobraževalnih kontekstih pomembno vlogo pri oblikovanju in ohranjanju slovenske kulturne identitete. V pred skoraj desetletjem izdani *Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*¹ so avtorji poglavja o glasbenem šolstvu izpostavili, da je v času globalizacije mladim pogostokrat onemogočeno izkustvo maternega glasbenega jezika ter z njim povezanega umetnostnega in kulturno-identitetnega (samo)potrjevanja ob pesmi, glasbi in plesu.² Vertikala glasbenega in baletnega oz. širše plesnega izobraževanja zato tudi danes ostaja nujen sestavni del načrtnega širjenja glasbenih in plesnih vsebin in vrednot. Ob čvrsti vertikali slovenskega glasbenega šolstva se razraščajo in oplajajo razne oblike neformalnega glasbenega in plesnega udejstvovanja in izobraževanja. Vse to pomembno prispeva k razvoju ključne kompetence vseživljenjskega učenja: kulturne zavesti in izražanja.³ V prispevku se osredinjamo na področje glasbenega izobraževanja ter ob predstavljanju in vrednotenju aktualnega stanja izpostavljamo nadaljnje razvojne izzive.

V letu 2016 smo z različnimi prireditvami obeležili praznovanje 200-letnice javnega glasbenega šolstva v Sloveniji. Med njimi so priložnost za vpogled v preteklost, vrednotenje aktualnega stanja in predstavljanje vizij nadaljnega razvoja nudili razstava *Dostopno in plemenito* s spremljajočo izdano publikacijo,⁴ mednarodni simpozij *Slovensko javno glasbeno šolstvo – pogledi v preteklost in vizija za prihodnost*⁵ in monografija *Javno glasbeno*

1 Krek, Metljak (ur.), 2011.

2 Prav tam, 447. Avtorji poglavja *Glasbeno šolstvo* (445–464) so Anton Savnik, Tomaž Buh, Ivan Florjanc, Zdravko Hribar, Helena Meško, Katja Mikula, Simona Mlakar, Dejan Prešiček, Boris Štih, Martina Valant.

3 Prim. *Cultural awareness and expression handbook*. (Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2016). <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6066c082-e68a-11e5-8a50-01aa75ed71a1/language-en>

4 *Dostopno in plemenito: razstava ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole v Ljubljani* (Ljubljana: Zveza slovenskih glasbenih šol: Slovenski šolski muzej, 2016).

5 Simpozij je potekal na UL Akademiji za glasbo 16. novembra 2016, na njem je prispevke predstavilo 26 avtorjev iz Slovenije in tujine. Gl. *Slovensko javno glasbeno šolstvo - pogledi v preteklost in vizija za prihodnost*: mednarodni znanstveni simpozij. Program in izvlečki. (Ljubljana: Akademija za glasbo, 2016).

šolstvo na Slovenskem: pogledi ob 200-letnici.⁶ Izpostavljena področja in teme nas spodbujajo k razmisleku, kaj se je v tem kratkem obdobju nadgradilo v vertikali glasbenega izobraževanja. Oziramo se tudi v polje neformalnega glasbenega učenja in izpostavljamo nekatere primere dobrih praks na tem področju.

Predšolski programi glasbenega izobraževanja

Mreža javnih glasbenih šol že vrsto let izvaja pouk na predšolski stopnji, ki se mu namenja premajhna pozornost. Enoletna programa *Predšolska glasbena vzgoja* za petletne učence in *Glasbena pripravnica* za šestletne učence sta sicer izjemno pomembna za otrokovo uvajanje v glasbeno izobraževanje, vzbujanje ljubezni in veselja do glasbenih dejavnosti, prepoznavanje glasbene nadarjenosti, razvoj glasbenih sposobnosti, otrokov celostni razvoj, njegovo motiviranje in usmerjanje h kasnejšemu inštrumentalnemu pouku.⁷ Število otrok, ki se vsako leto vpisuje v oba programa, je zelo omejeno glede na kadrovske in prostorske zmožnosti glasbenih šol ter seveda šolski proračun. Po statističnih podatkih SURS-a je bilo v šolskem letu 2018/19 v t. i. »pripravljalne« programe glasbenega in plesnega izobraževanja vključenih 2.773 otrok,⁸ leto poprej 3.142 otrok,⁹ v šolskem letu 2016/17 pa 2.949 otrok.¹⁰ Ker je zgodnje vključevanje otrok v glasbeno izobraževanje tako pomembno, bi bilo treba na nacionalni ravni poskrbeti za povečevanje možnosti vključevanja večjega deleža otrok v predšolske programe glasbenih šol.

V raziskavi Špele Ramšak, opravljene v šolskem letu 2016/17 na vzorcu 560 učencev, vpisanih v 1., 3. in 6. razred glasbene šole, so rezultati pokazali, da je 46 % učencev predhodno obiskovalo program *Glasbena pripravnica*, 54 % pa ne. Med preverjanjem dejavnikov, ki vplivajo na izbor inštrumenta, se je v skladu z izkazanimi odstotnima deležema pokazalo, da večina učencev ne igra inštrumenta, ki ga je spoznala oziroma se zanj navdušila v *Glasbeni pripravnici*. Razvidna je bila tudi tendenca, da se v glasbeni šoli dalj časa izobražujejo učenci, ki so obiskovali *Glasbeno pripravnico*. Raziskava je

6 Rotar Pance, 2016.

7 Prim. Zadnik, 2005, 15–21; Borota, 2006, 9–40.

8 Prim. *Tudi v šolskem letu 2018/19 osnovnošolcev več, srednješolcev pa nekaj manj kot v preteklih letih*. SURS. <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8144>

9 Prim. *Tudi v šolskem letu 2017/18 osnovnošolcev več, srednješolcev pa manj kot v preteklih letih*. SURS. <https://www.stat.si/StatWeb/PDF/PrikaziPDF.aspx?id=7398&lang=sl>

10 Prim. *Tudi v šolskem letu 2016/17 osnovnošolcev več, srednješolcev pa manj kot pretekla leta*. SURS. <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6893>

pokazala, da ima vključenost v *Glasbeno pripravnico* dolgoročen motivacijski vpliv tudi na njihovo splošno glasbeno naravnost.¹¹

Učna načrta za *Predšolsko glasbeno vzgojo* in *Glasbeno pripravnico* sta bila po zadnji kurikulumni reformi v vertikali glasbenega šolstva prva zasnovana v skladu s ciljno in procesno-razvojno doktrino. V veljavi in izvajanju sta od šolskega leta 2002/2003 dalje in zaradi svoje (pre)ohlapnosti potrebujeta prenovo in nadgradnjo.¹² Zelo dobro zastavljenemu konceptu formativnega spremljanja glasbenega napredka otrok, povezanim z opisnim ocenjevanjem, se je stroka odrekla že kmalu po njegovi uvedbi.¹³ Namesto opisne ocene otroci ob izteku šolskega leta prejmejo le potrdilo o obisku programa. Odločitev je posledično povzročila, da se glasbenega razvoja posameznega učenca ne spremlja več tako sistematično in da starši in bodoči učitelji inštrumenta ne dobijo kompleksnih povratnih informacij o otrokovih glasbenih interesih, sposobnostih, dispozicijah in dosežkih.

Vrzeli na področju izvajanja predšolskih programov dopolnjujejo nekatere zasebne glasbene šole s koncesijo, ki izvajajo pouk po posebnih programih. Pouk na njih poteka v manjših skupinah otrok kot v javnih glasbenih šolah, kar omogoča večjo in neprestano aktivno vključenost učencev v posamezne glasbene dejavnosti. Kot primer navajamo prvo zasebno glasbeno šolo s koncesijo *Glasbeni atelje Tartini*, ki je razvil specifična didaktična gradiva in učne pripomočke,¹⁴ ter glasbene šole, ki delujejo po pedagoških načelih Edgarja Willemsa.¹⁵ Zanje je značilen zgodnejši začetek glasbenega izobraževanja, saj se npr. v tristopenjski program *Glasbeno uvajanje na Glasbenem centru Edgarja Willemsa* (GCEW) vpišejo že triletni in štiriletni otroci, ki skozi igro in zelo sistematično strukturirane glasbene dejavnosti razvijajo svoje glasbene sposobnosti. Ena izmed posebnosti programov glasbenega uvajanja po pedagoških načelih Edgarja Willemsa je uporaba pankromatskih glasbil in zvočil, ob katerih otroci ostrijo in razvijajo svoje slušne sposobnosti (glasbeni posluš, oz. t. i. *glasbeno uho*).

11 Prim. Ramšak, 2017, 54–69.

12 *Izobraževalni program PREDŠOLSKA GLASBENA VZGOJA. Učni načrt*. MIZŠ. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/glasba/pdf/predšolska_glasb_vzgoja_ucni_nacrt.pdf.
Izobraževalni program GLASBENA PRIPRAVNICA. Učni načrt. MIZŠ. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/glasba/pdf/glasbena_priprav_ucni_nacrt.pdf

13 *Končno poročilo o delu nacionalne komisije v mandatnem obdobju 2001–2005*. Nacionalna komisija za vsebinsko prenovo glasbenega šolstva (Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2006, 11, 23–24).

14 Tomišek, 2008; Repše, Ulokina, Urbančič, 2012, 2013.

15 Tomac Calligaris, 2010.

Na področju neformalnega izobraževanja kot posebno alternativo izpostavljam zasebni inštitut za zgodnjo glasbeno vzgojo *Glasbeni svet*, ki sledi misli Zoltana Kodalyja, da je treba začeti z glasbenim izobraževanjem že devet mesecev pred otrokovim rojstvom. Inštitut ponuja programe za nosečnice in s tem sega na področje prenatalne glasbene vzgoje, ki je v posameznih zahodnoevropskih državah in v ZDA že zelo razvita. *Glasbeni svet* izvaja sistematično glasbeno vzgojo od programa za glasbene dojenčke in malčke, programa za družine do programa *Mala glasbena šola*, namenjenega pet- do šestletnim otrokom.¹⁶

V tujini se na različne načine z zgodnjo glasbeno vzgojo ukvarjajo tudi visokošolske glasbenoizobraževalne ustanove. S posameznimi partnerskimi projekti jim sledi *Oddelek za glasbeno pedagogiko Akademije za glasbo UL*. V sodelovanju z zasebno glasbeno šolo *Arsem* je l. 2014 izvajal polletni projekt *Glasba kot dejavnik razvoja otrok v predšolskem obdobju*, l. 2015 pa v sodelovanju s *Pedagoško fakulteto UL*, glasbeno šolo *Arsem* in *Viškimi vrtci* polletni projekt *Glasbene urice za najmlajše*. Otroci, razdeljeni v tri starostne skupine (od 6 mesecev do 1 leta, od 1 leta do 2 let in od 2 let do 3 let) so imeli vodene redno ponavljajoče se glasbene dejavnosti in vsebine, pri čemer je bil ob stalnih spodbudah mentorjev in staršev opazovan in spremljan splošni in glasbeni napredek otrok. Posredno se je izkazoval skozi gibalna odzivanja in izraženo veselje ob ponavljajočih se dejavnostih. Spremljana in preučevana je bila tudi aktivna vključenost staršev v *Glasbene urice za najmlajše*.¹⁷ Izvedba podobnih projektov in posvečanje glasbeni vzgoji v najzgodnejšem obdobju je gotovo eden od izzivov, na katere se lahko ob ustreznih zakonskih, kadrovskih, prostorskih in finančnih pogojih v večji meri odzove javno glasbeno šolstvo.

Izobraževanje v glasbenih šolah

Slovenski javni izobraževalni sistem omogoča otrokom in mladim, da se poleg splošnega izobraževanja v osnovnih in srednjih šolah vključujejo v programe glasbenega izobraževanja, financirane s strani lokalnih skupnosti oziroma države. Že na primarni ravni je glasbeno izobraževanje pravno in organizacijsko ločeno od splošnega izobraževanja in poteka v okviru glasbenih šol. Zakonsko podlago primarnemu glasbenemu izobraževanju daje l. 2000 sprejeti in

16 Glasbeni svet – Glasba in igre za velike in male v okviru Inštituta za zgodnjo glasbeno vzgojo: intervju z Veroniko Šarec. *Glasba v šoli in vrtcu*. let. 18/1 (2014), 66–69.

17 Prim. Arhar, 2014; Arhar, 2015; Zadnik, Koren, Sicherl-Kafol, 2015, 183–207.

I. 2006 dopolnjeni *Zakon o glasbenih šolah*¹⁸ ter z njim povezani podzakonski akti in pravilniki. Vpetost glasbenih šol v nacionalni vzgojno-izobraževalni sistem je posebna vrednota, ki jo je potrebno ohranjati, nadgrajevati in tudi ubraniti pred vsemi ekonomskimi pritiski, povezanimi s fiskalno politiko.¹⁹ Aktualna mreža javnih glasbenih šol, razpeta čez celotno Slovenijo, vključuje 65 glasbenih šol.²⁰ Med njimi je 15 zasebnih glasbenih šol s koncesijo: 12 jih izvaja javno veljavne vzgojno-izobraževalne programe, 3 pa javno veljavne programe po posebnih pedagoških načelih.²¹ Z njimi se odpira prostor tujim preverjenim glasbenim pedagoškim konceptom in njihovi zastopanosti v slovenskem javnem glasbenem šolstvu. Ob ustrezno specializiranem pedagoškem kadru in vodstvenih sposobnostih snovanja glasbene šole po posebnih pedagoških načelih bi bilo v prihodnje dobrodošlo, če bi se pri nas razvil tudi center, ki bi izvajal pouk npr. po metodah Émila Jaques-Dalcrozeja ali pa Shinichija Suzukija.

Delovanje mreže slovenskih glasbenih šol podpira *Zveza slovenskih glasbenih šol (ZSGŠ)*,²² ki je dolgoletna članica *Evropske zveze glasbenih šol (The European Music Schools Union, EMU)*.²³ Značilnosti slovenskega glasbenega šolstva in njegova primerjava s stanjem v drugih evropskih članicah EMU so razvidne iz prispevkov v monografiji *Music school research II. The future of Music Schools – European perspectives*,²⁴ publikacijah *EMU 2015. Statistical information about the European Music School Union*²⁵ in *Music Schools in Europe (2010)*. V slednji je iz naslova poglavja *Slovenia: The State primarily*

18 *Zakon o glasbenih šolah (ZGla)*. Uradni list RS, št. 19/00 z dne 3. 3. 2000; Uradni list RS, št. 60/06 z dne 9. 6. 2006; Uradni list RS, št. 81/06 z dne 31. 7. 2006. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2063>

19 Leta 2011 je potekalo veliko razprav na to temo, povezanih s takratnim poročilom OECD o financiranju in učinkovitosti slovenskega izobraževalnega sistema od vrtca do univerze. Debate so posledično sprožile tudi nastanek nekaterih del, povezanih s prestrukturiranjem glasbenih šol, kot je npr. magistrsko delo Mojce Krajnc *Možnosti preoblikovanja glasbenih šol v Sloveniji (2012)*. Finančna kriza je spodbudila vlado RS, da je zasnovala *Slovensko izhodno strategijo 2010–2013*, ki je vključevala varčevalne ukrepe, strukturne spremembe in institucionalne prilagoditve. Med varčevalnimi ukrepi za proračunski leti 2013 in 2014 je bil tudi predlog za ukinitvev javnih glasbenih šol, kar je vzbudilo val ogorčenja, neodobranja in različnih aktivnosti v bran javnemu glasbenemu šolstvu. Gl. Poplatnik, 2015, 15–16.

20 Če vključimo še podružnice, število naraste na 90. Gl. *Seznam glasbenih šol (Ministrstvo za znanost, šolstvo in šport RS. b.d.)*: <https://krka1.mss.edus.si/registriweb/Seznam1.aspx?Seznam=2030-enote>

21 Statistični podatki kažejo, da je v šolskem letu 2018/19 v javno glasbeno šolstvo vključenih 24.153 otrok in mladih in da med njimi prevladujejo osnovnošolci (11,8 % osnovnošolske populacije). Srednješolcev, vpisanih v glasbeno šolo je bilo le 1140. Gl. *Tudi v šolskem letu 2018/19 osnovnošolcev več, srednješolcev pa nekaj manj kot v preteklih letih*. SURS: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8144>

22 Prim. *Zveza slovenskih glasbenih šol*: <http://www.zsgs.si/>

23 Prim. *European Music School Union*: <https://www.musicsschoolunion.eu/>

24 Slovenski sistem glasbenega izobraževanja je predstavljen v prispevku Rotar Pance, 2019.

25 Nekateri statistični podatki za Slovenijo so v tem dokumentu nekoliko starejši in so zajeti iz leta 2010. Prim. <http://www.musicsschoolunion.eu/wp-content/uploads/2017/09/EMU-Statistics-2015-08.09.2017.pdf>

helps those who are gifted in classical music²⁶ razvidna temeljna usmeritev glasbenih šol. Večina slovenskih javnih glasbenih šol danes v okviru rednega predmetnika ne ponuja programov, povezanih s popularno glasbo in jazzom. Posamezne glasbene šole jih glede na svoje kadrovske kapacitete integrirajo v obstoječi program, druge jih ponujajo kot nadstandardne module in izobraževalne programe.²⁷ Postopno integriranje navedenih glasbenih zvrsti v glasbeno šolstvo je posredno razvidno na tekmovanju TEMSIG, v katerega sta kot novi disciplini uvrščena jazz-solo ter jazz komorna skupina.²⁸ V zasebnem sektorju, ki ponuja različne glasbenoizobraževalne programe, je ponudba na področju učenja popularne glasbe in jazza na prvi pogled prevladujoča. Treba bi bilo raziskati zastopanost posameznih glasbenih zvrsti v zasebnem sektorju ter kakovost glasbenoizobraževalnih programov, ki jih ponujajo za otroke, mlade in odrasle učence. Hkrati bi morali tudi razmisliti, v kolikšni meri in na kakšne načine vključiti kakovostno popularno glasbo in jazz v redne programe javnih glasbenih šol.²⁹ Visoko raven glasbenih dosežkov na področju klasičnega glasbenega repertoarja mladi glasbeniki – učenci slovenskih glasbenih šol dokazujejo na že omenjenem tekmovanju TEMSIG,³⁰ na mednarodnih tekmovanjih doma in v tujini ter na različnih javnih produkcijah v glasbenih šolah, osrednjih koncertnih ustanovah, kulturnih središčih in v medijski produkciji.

V javnih glasbenih šolah se učenci vpišejo v program *Glasba*, ki je strukturiran v dva večja sklopa: *Orkestrski instrumenti in petje* (godala, pihala, trobila in tolkala, petje) in *Drugi instrumenti* (instrumenti s tipkami, brenkala, kljunasta flavta, ljudska glasbila).³¹ Vsak sklop ima opredeljen predmetnik ter zakonsko potrjene učne načrte za vsak predmet (posamezen instrument oz. petje,

26 Prim. *Music Schools in Europe* (EMU, 2010. 39–40): http://www.musicsschoolunion.eu/wp-content/uploads/2016/08/101115_EM_publicatie_EMU_2010_digitaal.pdf.

27 Primeri: *Glasbena šola Celje med nadstandardnimi programi izvaja programe Jazz, Bas kitara, Elektronske klaviature* (<http://www.glasbena-sola-celje.si/nadstandard/>), *Glasbena šola Karol Pahor Ptuj vpisuje v nadstandarni oddelek za jazz in popularno glasbo* (<https://www.glasbenasolaptuj.si/obvestila/obvestila/318-vpis-v-oddelek-za-jazz-in-popularno-glasbo>), *Glasbena šola Nova Gorica nudi nadstandardne programe Jazz-Pop petje, Improvizacija Jazz, Električna kitara* (<https://www.glasbenasola.si/2019/06/01/nadstandard-jazz-pop/>).

28 Na 45. tekmovanju TEMSIG (2016) je bila ena od tekmovalnih skupin Komorne skupine Jazz (<https://www.zsgs.si/arhiv/45-tekmovanje/>), na 46. tekmovanju TEMSIG (2017) pa Jazz-solo (<https://www.zsgs.si/arhiv/46-tekmovanje-temsigt/>).

29 Mladi se lahko v sistemu javnega glasbenega šolstva jazzu posvetijo šele na srednješolski stopnji, če se vpišejo v Modul C – Jazz na umetniški gimnaziji glasbene smeri.

30 Prim. TEMSIG – *Tekmovanje mladih slovenskih glasbenikov in baletnih plesalcev*. Zveza slovenskih glasbenih šol. <https://www.zsgs.si/temsigt/>; Strahovnik, 2016, 2–48.

31 *Predmetnik. 1. Izobraževalni program Glasba*, MIZŠ: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/glasba/pdf/Dopolnjeni_predmetnik_ucni_nacrnt_GLASBA.pdf.

nauk o glasbi, solfeggio, pevski zbor, orkester, komorno igro). Vstop v program *Glasba* je pogojen s sprejemnim preizkusom, na katerem se preverijo kandidato-ve glasbene sposobnosti (petje pesmi, ritmični in melodični posluh, glasbeni spomin) in ustreznost fizičnih dispozicij za učenje posameznega inštrumenta.

Raziskava Špele Helene Sellak med 185 učitelji in ravnatelji glasbenih šol je pokazala, da se na sprejemnih preizkusih ne uporabljajo poenoteni in standardizirani testi za preizkušanje glasbene nadarjenosti; da v večini primerov testne naloge sestavlja učitelj nauka o glasbi sam ali v sodelovanju z ostalimi učitelji inštrumentov; da v skoraj polovici glasbenih šol, vključenih v raziskavo, sprejemnega preizkusa in testnih nalog ne prilagajajo različni starosti kandidatov. Rezultati so tudi pokazali, da učencem, ki so obiskovali *Glasbeno pripravnico*, le deloma dajejo prednost na sprejemnem preizkusu v primerjavi s kandidati, ki tega programa niso obiskovali. Komisije na sprejemnem preizkusu preverjajo fizične dispozicije kandidatov za igranje določenega inštrumenta. V primeru izkazanih enakih glasbenih sposobnostih imajo pri vpisu največkrat prednost mlajši kandidati. Na vpisne možnosti zelo vplivajo kadrovske pogoji, zasedenost posameznih oddelkov in število prostih mest na posameznih inštrumentih. Če na zelenem inštrumentalnem področju ni prostora, kandidata preusmerijo k vpisu na drug inštrument. V primeru premajhne zasedenosti na določenem inštrumentalnem področju se glasbene šole odločijo tudi za vpis učenca, ki na sprejemnem preizkusu ni izkazal ustrezne ravni glasbene nadarjenosti.³² Pogostokrat je neuspešno opravljeni sprejemni preizkus vzrok, da starši učenca preusmerijo k vpisu na glasbeno izobraževanje k zasebnim ponudnikom. Slednji vpisa v svoje izobraževalne programe ne pogojujejo z opravljenim sprejemnim izpitom, temveč so vezani le na svoje prostorske in kadrovske kapacitete ter ekonomski interes in šolski proračun.

Predmetnik programa *Glasba* poleg individualnega inštrumentalnega pouka vključuje še skupinski pouk nauka o glasbi (od 1. do 6. razreda) in solfeggia (7. in 8. razred), v višjih razredih pa tudi komorno igro, orkester in pevski zbor. Pri vsakem inštrumentu je šolanje razdeljeno na nižjo stopnjo (večinoma obsega 6 razredov) in na višjo stopnjo (obsega 2 razreda).³³ Predmetnik je zelo bogat in nudi zainteresiranim učencem odlične možnosti za intenziven glasbeni razvoj. Kot primer izpostavljamo predmetnik za področje pihal. Na nižji stopnji (1. do 6. razred) ima učenec individualni pouk inštrumenta (npr. flavte) dvakrat na teden po 30 minut, na višji stopnji

32 Prim. Sellak, 2019, 62–75.

33 Izjema sta kontrabas in petje, kjer nižja stopnja obsega 4 razrede, ter orgle, kjer nižja stopnja obsega 2 razreda.

(7. in 8. razred) pa dvakrat na teden po 45 minut. Zelo nadarjeni učenci, ki z dosežki izstopajo na glasbenih tekmovanjih, imajo v skladu s *Pravilnikom o izvajanju pouka v glasbenih šolah* (2003)³⁴ možnost dodatnega individualnega pouka (23 pedagoških ur letno). V individualni pouk inštrumenta je pri vseh učencih v določenem obsegu vključen tudi korepetitor. Učenci imajo poleg individualnega inštrumentalnega pouka enkrat tedensko 60-ali pa 90-minutni³⁵ skupinski pouk nauka o glasbi (1. do 6. razred) oziroma solfeggia (7. in 8. razred). Učenci lahko od 4. razreda igrajo tudi v komorni skupini, v šolskem orkestru³⁶ ali pa pojejo v pevskem zboru. Visoko motivirani in glasbeno nadarjeni učenci višjih razredov imajo tako v glasbeni šoli lahko tudi 8 ur pouka tedensko. Številni med njimi se udeležujejo tekmovanja TEMSIG, na katerem se v različnih starostnih kategorijah pomerijo med seboj kot inštrumentalisti, člani komornih skupin ali pa tekmujejo v znanjih na področju solfeggia. Udeležujejo pa se tudi drugih glasbenih tekmovanj doma in v tujini, se dodatno izobražujejo na *masterclassih*, ki jih organizirajo glasbene šole tekom šolskega leta ali pa kot poletne šole.

Pri vsakem inštrumentu oziroma pri petju je v predmetniku opredeljena priporočena starost za začetek učenja. Na posameznih področjih se je zelo razvil inštrumentarij, ki učencem omogoča zgodnejše učenje inštrumenta, kot ga opredeljuje predmetnik. Izrazit primer za to je flavta, pri kateri je v predmetniku programa *Glasba* za začetek učenja priporočena starost od 9 do 11 let. Razvoj inštrumentarija, anatomsko prilagojenih flavt, ki imajo npr. zakrivljeno glavo ali ustnik, omogoča zgodnejše učenje inštrumenta. Ana Kavčič Pucihar je v okviru svojega pedagoškega dela na GŠ Škofja Loka razvila lastno metodo zgodnjega učenja flavte za 7-letne učence.³⁷ Vrsto let jo je uspešno udeleževala v svoji glasbeni pedagoški praksi ter jo na seminarjih predstavljala učiteljem flavte doma in v tujini. Nadgradila jo je v učbenik z elementi delovnega

34 Gl. *Pravilnik o izvajanju pouka v glasbenih šolah* (2003). (Uradni list RS, št. 82/03, <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV5181>.)

35 Časovni okvir je odvisen od velikosti skupine. Če je v njej do 15 učencev, je pouk 60-minutni; če pa je učencev več (16 do 20), je pouk 90-minutni.

36 SURS je v poročilu *Vzgojno-izobraževalna dejavnost glasbenih šol v Sloveniji ob koncu šolskega leta 2013/14 in na začetku 2014/15* navedel, da je več kot četrtina udeležencev programa *Glasba* vključenih v šolske orkestre: »Učenci glasbenih šol se v višjih razredih nižje stopnje in na višji stopnji vključujejo v šolske orkestre. Sodelovanje v šolskih orkestrih pomembno dopolnjuje in nadgrajuje učenje solističnih instrumentov in spodbuja učence k medsebojnemu sodelovanju, usklajenosti in natančnosti. V šolskem letu 2014/15 je kot del glasbenih šol delovalo 221 šolskih orkestrów. Vanje je bil vključen 5.601 učenec ali več kot četrtina vseh učencev glasbenega programa. Največ učencev je sodelovalo v pihalnih orkestrih (70 orkestrów z 2.277 člani), sledili so godalni orkestri (65 orkestrów s 1.455 člani) in simfonični orkestri (20 z 819 člani)«. V *osnovno glasbeno in plesno izobraževanje je vključenih nekaj več kot 25.500 učencev*. <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5023>

37 Prim. Kavčič Pucihar, 2011.

zvezka *Igramo se flavto*,³⁸ za tujino pa je v soavtorstvu z Blažem Puciharjem napisala učbenika *Fluting stars 1 in Fluting stars 2*.³⁹

Ob izpostavljenem primeru na inštrumentalnem področju spodbujamo razmislek še o začetku učenja petja v glasbenih šolah. V predmetniku *Glasba* je priporočena starost za vpis za ženske od 17 do 24 let, za moške pa od 18 do 24 let. V tujini se že dolgo izvajajo pevski programi, v katere vstopajo otroci in mladostniki. Pod vodstvom izkušenega pedagoga, specializiranega za predmutacijsko in mutacijsko obdobje, razvijajo vokalno tehniko in pevske sposobnosti. Tudi v Sloveniji deloma že imamo usposobljen kader za pevski pouk v predmutacijskem in mutacijskem obdobju, vendar deluje v neformalnih oblikah glasbenega izobraževanja in v zasebnem sektorju. Razvoju tega področja se npr. posveča *Glasbena matica Ljubljana* s svojo *Pevsko šolo* ter organizacijo izobraževalnih seminarjev in tečajev. Rezultate dela na tem področju kaže širši javnosti prek uspešnih solističnih javnih nastopov in opernih (ko)produkcij, v katerih nastopajo mladi pevci-solisti in zboristi.⁴⁰ Pevski pedagogi in snovalci učnega načrta za petje v glasbeni šoli bi morali del poklicne specializacije usmeriti tudi na to področje. Glasbene šole bi tudi formalno morale imeti možnost, da bi ob lastnem usposobljenem pedagoškem kadru za petje v predmutacijskem in mutacijskem obdobju vpisovale na to smer tudi mlajše učence.

Martina Valant je leta 2016 opravila kompleksno vsebinsko raziskavo o spremembah v glasbenem šolstvu po zadnji kurikularni prenovi.⁴¹ V njej je sodelovalo 110 učiteljev inštrumentalnega pouka iz vseh sedmih slovenskih regij, ki so podali svoja mnenja o vplivu devetletne osnovne šole na napredek učencev v glasbeni šoli, o prenovljenih predmetnikih, o podaljšanju šolanja za pihala, trobila in pihala, o učnih načrtih, o didaktičnih strategijah in metodah poučevanja, o napredovanju nadarjenih učencev, o zgodnejšem vpisu na inštrument, o učbeniški in notni literaturi ter njihovi usklajenosti z učnimi načrti, o uporabi sodobnih metod in pripomočkov

38 Prim. Kavčič Pucihar, 2013.

39 Prim. Kavčič Pucihar in Pucihar, 2015. Ana Kavčič Pucihar je za svoje izjemne uspehe na področju glasbene vzgoje in izobraževanja ter glasbenega poustvarjanja aprila l. 2015 prejela *Gerbičevo nagrado*, ki ji jo podelila *Zveza slovenskih glasbenih šol*.

40 Prim. *Glasbena matica Ljubljana. Izobraževanje (b.d.)*. <https://www.glasbenamatica.si/pevska-sola/> ; *ODKRIJ SVOJ GLAS – Pevska šola za NAJstnike* [https://www.glasbenamatica.si/koncerti/odkrij-svoj-glas-pevska-sola-za-najstnike/\(2018\); otroška opera Hobit. Koncertni list.](https://www.glasbenamatica.si/koncerti/odkrij-svoj-glas-pevska-sola-za-najstnike/(2018); otroška opera Hobit. Koncertni list.) https://www.glasbenamatica.si/wp-content/uploads/2017/04/Hobit_koncertni_ver3-1.pdf (*Ljubljana: Glasbena matica Ljubljana, Cankarjev dom, 2017*); *Otroški operni zbor Brundibar*. [https://www.glasbenamatica.si/operni-zbor-brundibar/](https://www.glasbenamatica.si/operni-zbor-brundibar/(Ljubljana: Glasbena matica, 2016)) (*Ljubljana: Glasbena matica, 2016*)

41 Valant, 2016, 217–236.

pri pripravah na pouk in njegovi izvedbi ter o uporabi sodobnih tehnologij v glasbeni šoli. Rezultati so pokazali napredek na številnih področjih, hkrati pa so se ob njih odpirala nekatera nova vprašanja ter bili podani predlogi za njihovo razreševanje. V sklepu M. Valant npr. zapiše:

»Glede na številčneje generacije prvošolcev v osnovni šoli in za večjo vključenost osnovnošolskih otrok v glasbene šole (povprečna vključenost osnovnošolskih učencev v glasbene šole je 14 odstotkov) bi v prihodnje kazalo razmisliti o tristopenjskem izobraževanju za inštrumente z osmimi leti izobraževanja. Tristopenjsko izobraževanje bi razdelili na osnovno stopnjo, ki bi trajala štiri leta, sledila bi nižja stopnja z dvema letoma šolanja ter višja stopnja s prav tako dvema letoma šolanja. Za prehod med vsako stopnjo bi bilo poleg uspešno opravljenega izpita potrebno mnenje komisije in učiteljskega zbora. S tem bi že v četrtem razredu omejili vpis učencev, ki slabše napredujejo in posledično nudili več otrokom možnost glasbenega izobraževanja.«⁴²

Predlog nakazuje eno od možnosti za vključitev večjega deleža osnovnošolcev v glasbeno izobraževanje, hkrati pa odpira novo vprašanje glede motivacije in dosežkov otrok, vključenih v glasbene šole. Le redki izmed njih bodo izobraževanje nadaljevali v profesionalni smeri na umetniških gimnazijah glasbene smeri. Večina učencev bo z glasbenim izobraževanjem končala po zaključenem programu *Glasba* (ali pa še prej) in zelo pomembno je, da bodo ohranili svojo ljubezen do glasbe in glasbenih dejavnosti ter s pridom uporabljali glasbena znanja, pridobljena v glasbeni šoli v različnih pristočasnih dejavnostih: kot koncertna publika, kot pevci v zborih, izvajalci v raznih orkestrih, ansamblih, kot kritični uporabniki multimedijskih vsebin ipd. Mnogi kritiki glasbenemu šolstvu očitajo, da je vzgojno preveč usmerjen v profesionalizem in ne namenja pozornosti (bodočemu) ljubiteljstvu. Ob aktualnih dejavnostih komisij, ki se v povezavi z veljavnimi učnimi načrti za posamezne predmete ukvarjajo z opredeljevanjem minimalnih standardov znanj, bi veljalo imeti v mislih ravno ta dejavnik: da bi bili minimalni standardi znanj povezani z učenci, ki bodo v prihodnosti »ljubitelji glasbe« in se bodo z njo amatersko ukvarjali, ter opredelivijo temeljnih standardov znanj, ki vodijo učence v nadaljnje profesionalno izobraževanje. V smeri navzgor so standardi znanj neomejeni. Povečevanje odstotnega deleža osnovnošolske populacije, vključene v glasbeno izobraževanje, pa bi morala biti politična odločitev, ki bi to možnost podprla s proračunskim povečevanjem sredstev za glasbeno izobraževanje.

42 Prav tam, 234.

M. Valant se je v enem od raziskovalnih vprašanj dotaknila tudi uporabe sodobnih tehnologij v glasbeni šoli. Učitelji (N=110) so uporabljali v največji meri računalnik (61,8 %), sledil je internet (46,4 %), pametni telefon (24,5 %) in tablični računalnik (24,5 %). Le 18,2 % učiteljev pri pouku ni uporabljajo sodobne tehnologije. Učitelji so jo uporabljali predvsem pri šolski komunikaciji in administraciji. Pri uporabi v okviru pouka so v največji meri navajali poslušanje posnetkov (93,3 %), snemanje (49,5 %) in uporabo aplikacij za metronom (51,4 %).⁴³ Tri leta kasneje bi razširjena in poglobljena raziskava o uporabi sodobnih tehnologij dala gotovo pestrejše podatke, ki bi po naših predvidevanjih pokazali vse večjo uporabo sodobnih tehnologij v pedagoškem procesu.

Sodobni načini učenja in poučevanja tudi od učiteljev različnih predmetnih področij v glasbeni šoli zahtevajo kompetenčnost na šestih področjih, kot jih opredeljuje referenčni okvir digitalnih kompetenc DigCompEdu (2017):

1. strokovno udejstvovanje (komunikacija z učenci, sodelavci, vodstvom šole; šolska organiziranost in administracija; stalno strokovno izpopolnjevanje in izobraževanje);
2. digitalni viri (kritičen izbor in uporaba digitalnih virov in literature za poučevanje in učenje; avtorske pravice pri snovanju in uporabi digitalnih virov; izdelovanje lastnih gradiv, programov in aplikacij);
3. poučevanje in učenje (vključevanje in didaktična uporaba digitalnih učnih okolij in orodij v procesih učenja, poučevanja ter komuniciranja z učenci; podpora pri samoreguliranju učenja);
4. preverjanje in ocenjevanje znanja z uporabo digitalnih tehnologij (uporaba digitalnih učnih okolij in orodij v procesih formativnega in sumativnega vrednotenja; omogočanje ciljno usmerjenih in pravočasnih povratnih informacij; zagotavljanje transparentnosti vrednotenja ob hkratnem upoštevanju varovanja osebnih podatkov);
5. opolnomočenje učencev (zagotavljanje dostopa do učnih virov vsem učencem; uporaba digitalnih tehnologij za spodbujanje samostojnega aktivnega učenja in sodelovalnega učenja);
6. spodbujanje razvoja kompetenc učencev (vključevanje učnih dejavnosti, ki od učenca zahtevajo računalniško pismenost ter učinkovito in odgovorno uporabo digitalnih tehnologij).⁴⁴

43 Prav tam, 232–233.

44 Prim. Kreuh (ur.), 2018; Urbančič idr., b. l.

Učitelji se soočajo z učenjem v prožnih učnih okoljih (poleg klasičnega pouka v učilnicah glasbene šole in produkcij v dvoranah se uporabljajo tudi spletne učilnice;⁴⁵ glede na kontekst učiteljevega delovanja je po potrebi občasno možno tudi učenje in poučevanje na daljavo), vedno več učnih gradiv in literature je dostopnih v elektronski obliki, na razpolago so različne aplikacije za urjenje posameznih veščin ter za pomoč pri uglaševanju inštrumentov; prosto dostopni notacijski programi omogočajo zapisovanje glasbe in skupaj s snemanjem dokumentirajo rezultate ustvarjalnih dejavnosti, snemanje učencem in učiteljem omogoča evalvacijo glasbenih dosežkov, skupaj z učenči lahko vstopamo v digitalne koncertne dvorane eminentnih tujih orkestrrov in poslušamo koncertne izvedbe najbolj uveljavljenih glasbenih umetnikov ipd. Zelo velik izziv sedanjega časa je v smiselni didaktični uporabi različnih tehnologij pri poučevanju glasbenih predmetov v povezavi s klasičnim poukom, ki učenca aktivira in spodbuja njegov glasbeni in celostni razvoj.

Poklicni profil učitelja v glasbenem šolstvu

Med ključne dejavnike kakovostnega delovanja glasbenega šolstva sodi usposobljen in motiviran učiteljski kader. Lik učitelja v glasbenem šolstvu je večdimenzionalen in v Sloveniji deležen raziskav tako z glasbenopedagoškega kot muzikološkega področja. V preteklosti in sedanjosti nas zanima kot profil poklicne skupine in kot posameznik, vključujoč dimenzije strokovnjaka, uslužbenca in osebnosti. Zgodovinski vpogled v poklicni profil kaže razvoj od polivalentnega učitelja, ki je moral obvladati in poučevati več različnih inštrumentov oziroma glasbenih disciplin, do današnjega specializiranega učitelja, ki večinoma poučuje en inštrument oziroma predmet z glasbenega področja.⁴⁶

Kakšen je izobrazbeni profil današnjega učitelja v slovenskem glasbenem šolstvu? Po zakonodaji mora biti učitelj, ki deluje na primarni ravni (glasbene šole) in sekundarni ravni glasbenega izobraževanja (konservatoriji, umetniške gimnazije glasbene smeri), univerzitetno izobražen. Imeti mora visokošolsko izobrazbo ustrezne smeri (zaključen štiri letni predbolonjski univerzitetni program ali pa zaključen magistrski študij ustrezne smeri po bolonjskih programih)⁴⁷ ter

45 Kot primer navajamo spletne učilnice Kristiana Kolmana *Violina.com* <http://www.violina.com/>

46 Prim. Rotar Pance, 1997; Rotar Pance, 2008; Rotar Pance, 2012; Horvat, 2012.

47 Petletni študij ni novit, temveč izveden po modelih 3-letni prvostopenjski študij + 2-letni drugostopenjski študij ali pa 4-letni prvostopenjski študij + 1-letni drugostopenjski študij, oba morata imeti v skupnem seštevku 300 kreditnih točk (ECTS). Po slovenski zakonodaji je za poučevanje na vseh izobraževalnih področjih zahtevan zaključen drugostopenjski študij, v okviru študijskih programov pa pridobljenih 60 ECTS v sklopu pedagoških predmetov. V drugih državah, npr. v Avstriji, za poučevanje v glasbeni šoli zadostuje že zaključen prvostopenjski študij.

opravljen strokovni izpit. Za poučevanje na terciarni (visokošolski) ravni mora imeti priznanje umetniških del ali pa doktorat znanosti in pridobljen ustrezen habilitacijski naziv.

Poklicni profil učitelja v glasbenem šolstvu vključuje dimenziji učitelja in glasbenika.⁴⁸ Vprašanju oblikovanja poklicne identitete in dimenzij poklicnega delovanja je treba nameniti veliko pozornost. Posameznik je v času visokošolskega študija usmerjen v razvijanje vrhunskih tehničnih veščin obvladovanja inštrumenta oz. glasu, obvladovanja repertoarja ter razvoj poustvarjalnih sposobnosti. Poleg tega se izobražuje tudi na pedagoškem področju in vzporedno s pedagoškimi kompetencami razvija svoje osebne in socialne kompetence. Razvoj obeh identitet pa kljub zastavljenim študijskim programom ni sočasen in tudi za Slovenijo velja ugotovitev, da se v času študija daje večji poudarek izgradnji identitete glasbenika – izvajalca (poustvarjalca) in ustvarjalca⁴⁹ kot pa izgradnji identitete učitelja. To na Akademiji za glasbo Univerze v Ljubljani ne velja le za inštrumentalno in pevsko področje,⁵⁰ temveč tudi za področja kompozicije, glasbene teorije, dirigiranja in sakralne glasbe, ki imajo pedagoško usmeritev programa.⁵¹ Le pri študentih glasbene pedagogike je v procesu študija dan večji poudarek izoblikovanju identitete učitelja v primerjavi z oblikovanjem identitete glasbenika.

Delujoči učitelji v glasbenem šolstvu opravljajo različne vloge na vzgojno-izobraževalnem, umetniškem, socialnem in informacijsko-tehnološkem področju.⁵² Učitelj prehaja med posameznimi vlogami in preklaplja med njimi glede na kontekst učnega procesa in učencev v njem. Ti se med seboj razlikujejo glede na glasbeno-razvojne značilnosti, motiviranost in osebne značilnosti. Učitelj jih mora prepoznati ter izbrati ustrezne strategije dela tako za tiste učence, ki bodo v prihodnosti predstavljali glasbeno občinstvo in ljubitelje glasbe, kot za tiste, ki bodo šolanje nadaljevali in se profesionalno usmerili na glasbeno pot. Vse to od učitelja zahteva veliko angažiranost, fleksibilnost, diferencirano delo in refleksijo v vseh fazah učnega procesa.⁵³

48 Namesto pojma *glasbenik*, bi lahko uporabili tudi pojma *umetnik* oziroma *glasbeni umetnik*. Tudi vrstni red uporabljenih pojmov bi bil lahko obraten: *glasbenik* in *učitelj*.

49 Oblikovanje umetniškega profila glasbenika je kompetenčno opredeljeno v prvostopenjskem in drugostopenjskem študijskem programu *Glasbena umetnost*.

50 Za študente magistrskega programa *Instrumentalna in pevsko pedagogika*.

51 Za študente magistrskega študijskega programa *Glasbeno-teoretska pedagogika*.

52 Prim. Cencič, 2015.

53 Prim. Bogunović, 2010.

Srednješolsko izobraževanje na glasbenih konservatorijih in umetniških gimnazijah glasbene smeri

Glasbeno nadarjeni učenci, ki se želijo poklicno usmeriti na glasbeno področje, se lahko po končanem osnovnošolskem izobraževanju in uspešno opravljenem sprejemnem preizkusu glasbene nadarjenosti vpišejo na srednješolski program umetniške gimnazije glasbene smeri.⁵⁴ Vključijo se v štiriletni program s področnimi usmeritvami, opredeljenimi v treh modulih: modul A: glasbeni stavek, modul B: petje – inštrument in modul C: jazz – zabavna glasba. Poleg izbranega modula, v katerem pridobivajo znanja s področja glasbenostrokovnih predmetov, imajo dijaki v predmetniku umetniške gimnazije glasbene smeri še splošne izobraževalne predmete.⁵⁵ Njihov obseg ustreza zakonskim pogojem za zaključek štiriletnega izobraževanja s splošno maturo, ki jim odpira vrata na univerzitetne študijske programe doma in v tujini. Večina dijakov opravlja navedeni program v celoti, del dijakov pa se vpiše na splošno gimnazijo in vzpredno na umetniški gimnaziji glasbene smeri opravlja le glasbene strokovne predmete v okviru modulov A, B, C.

Program umetniške gimnazije glasbene smeri izvajajo le javne ustanove:

- Konservatorij za glasbo in balet Ljubljana (izvaja module A, B in C),
- Konservatorij za glasbo in balet v Mariboru (izvaja modula A in B),
- gimnazija v Celju v sodelovanju z Glasbeno šolo Celje (izvaja modul B),
- Gimnazija Velenje v sodelovanju z Glasbeno šolo Fran Korun Koželjski (izvaja modul B),
- Gimnazija Koper v sodelovanju z Glasbeno šolo Koper (izvaja modul B).

Večina dijakov, ki nadaljuje glasbeno izobraževanje na srednješolski ravni, je vključena v modula A in B in se izobražuje na področju klasične glasbe. Njihovo izobraževanje je usmerjeno na umetniško področje in usvajanje strokovnih znanj. V okviru formalnega izobraževanja nimajo predmetov ali vsebin, ki bi spodbujali razvoj kompetenc za profesionalno delovanje

54 Prim. *Izobraževalni programi strokovne gimnazije. Umetniška gimnazija*. MIZŠ: <http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2018/programi/gimnazija/programi.htm>.

55 Predmetniki so v zgoščeni obliki predstavljeni na slovenskem izobraževalnem portalu Eurydice (Prim. *Umetniška gimnazija, glasbena smer*. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-general-upper-secondary-education-56_sl). Vsaka ustanova, ki izvaja program umetniške gimnazije glasbene smeri, ima predmetnike objavljene na svojih spletnih straneh.

na pedagoškem področju.⁵⁶ Kljub temu bi jih morali že v času študija medpredmetno ozaveščati o poklicni perspektivi, povezani s poučevanjem instrumenta ali drugih glasbenih predmetov ter jih spodbujati k modeliranju odličnih profesorjev. S tem bi spodbujali nastajanje ustreznih pedagoških dispozicij, ki bi jih nadgradili v nadaljnjem študiju v razvoj predmetno specifičnih kompetenc na pedagoškem področju.

Tematika izobraževanja dijakov na umetniških gimnazijah glasbene smeri je doslej doživela le malo raziskovalne pozornosti. Statistični podatki o številu dijakov in uspešnosti njihovega izobraževanja so največkrat razdrobljeni v šolskih publikacijah ali pa zapisani v letnih delovnih načrtih izobraževalnih ustanov. Med redke raziskave, ozko usmerjene na obravnavano področje, sodi *Evalvacijska študija srednješolskega glasbenega in baletnega izobraževanja*.⁵⁷ Usmerjena je bila v preučevanje obremenjenosti dijakov slovenskih umetniških gimnazij glasbene in baletne smeri v povezavi z izvedbo predmetnika (splošnoizobraževalni del in glasbenoizobraževalni del) ter primerjavo podobnih programov in predmetnikov za mlade v starosti od 15 do 19 let v izbranih evropskih državah (Češka, Nemčija, Avstrija, Italija, Francija). V tej študiji zasledimo nekaj statističnih podatkov za glasbeno smer, kot npr. število dijakov v šolskem letu 2010/11 na posameznih ustanovah, modulih ter želje dijakov 4. letnika po nadaljnjem študiju na umetniških akademijah. Rezultati so pokazali, da si je večina takratnih dijakov 4. letnika (81–90 %) želela nadaljevati študij na umetniških akademijah. Rezultati so pokazali tudi visoko tedensko obremenjenost dijakov umetniških gimnazij glasbene smeri s šolskim delom. Pregled stanja v drugih državah ni rezultiral primerljivih ugotovitev. Vzrok temu so bile razlike v izobraževalnih politikah in sistemih izbranih evropskih držav na srednješolski ravni izobraževanja ter v organiziranosti izobraževanja na različnih ustanovah, na katerih se profesionalno ali polprofesionalno glasbeno izobražujejo mladi v starosti od 15 do 19. let. V sklepu študije so predlagane nekatere spremembe izobraževanja mladih nadarjenih glasbenikov na umetniških gimnazijah, ki pa niso bile realizirane. Deloma so posegale tudi v nacionalni sistem zaključevanja šolanja na srednji stopnji in vstopa na univerzitetni študij.

56 Prim. predmetnike za Module A, B, C na *Konservatoriju za glasbo in balet Ljubljana*. (<http://www.kgbl.si/predmetnik-vsi.html>) ter predmetnika za Modula A in B na *Konservatoriju za glasbo in balet Maribor* (<https://www.konservatorij-maribor.si/wp-content/uploads/2014/11/UMG-Predmetnik-Glasba-A.pdf>, <https://www.konservatorij-maribor.si/wp-content/uploads/2014/11/UMG-Predmetnik-Glasba-B.pdf>)

57 Buh, 2010.

Univerzitetna raven glasbenega izobraževanja in podiplomski študij

Večina maturantov umetniških gimnazij glasbene smeri nadaljuje izobraževanje na slovenskih visokošolskih ustanovah, del pa se jih usmeri na nadaljnje izobraževanje v tujino. Vpis na umetniške in pedagoške visokošolske programe je pogojen z uspešno opravljenim sprejemnim preizkusom.

Vrh slovenske vertikale glasbenega izobraževanja predstavlja *Akademija za glasbo*, ki je od l. 1975 članica *Univerze v Ljubljani*. Na njej deluje devet oddelkov⁵⁸ in devet kateder,⁵⁹ med katerimi je *Katedra za jazz*, ki koordinira izvedbo izbirnega modula Jazz. Oddelek, na katerem bi študenti – nekdanji dijaki modula C na umetniški gimnaziji glasbene smeri – lahko nadaljevali izobraževanje, še ni formiran. Načrtovanje samostojne študijske smeri za jazz poteka že vrsto let, vendar še ni uspešnega zaključka z verificiranim programom.⁶⁰ Maturanti modula C zato šolanje večinoma nadaljujejo na glasbenih visokošolskih ustanovah v tujini.

Akademija za glasbo UL je v študijskem letu 2009/10 začela z izvajanjem prvih bolonjskih študijskih programov in sicer na ravni prvostopenjskega in tretjestopenjskega študija, v študijskem letu 2012/13 pa še z izvedbo drugostopenjskih študijskih programov.⁶¹

Na prvi stopnji – *Bachelor's degree* (BA) – izvaja dva triletna študijska programa (180 ECTS):

- *Glasbena umetnost* (umetniški program s 26 študijskimi smermi);⁶²
- *Glasbena pedagogika* (pedagoški program, usmerjen v poučevanje glasbene umetnosti v splošnem šolstvu);⁶³

58 Oddelek za kompozicijo in glasbeno teorijo, Oddelek za dirigiranje, Oddelek za petje, Oddelek za inštrumente s tipkami, Oddelek za godala in druge inštrumente s strunami, Oddelek za pihala, trobila in tolkala, Oddelek za glasbeno pedagogiko, Oddelek za sakralno glasbo, Oddelek za staro glasbo.

59 Katedra za komorno igro, Katedra za glasbenoteorične predmete, Katedra za zgodovino glasbe, Katedra za jazz, Katedra za klavir A, B, C, Katedra za korepeticije, Katedra za glasbenopedagoške predmete, Katedra za novo glasbo, Katedra za trobila.

60 Prim. Grafenauer (ur.), 2016, 8.

61 Prim. Bauer, Troha (ur.), 2011, 21–24.

62 Kompozicija in glasbena teorija, Orkestrsko dirigiranje, Zborovsko dirigiranje, Petje, Klavir, Orgle, Harmonika, Čembalo, Kitara, Harfa, Violina, Viola, Violončelo, Kontrabas, Flavta, Oboa, Klarinet, Fagot, Saksofon, Trobenta, Rog, Pozavna, Tuba, Tolkala, Kljunasta flavta, Sakralna glasba. Gl. *Glasbena umetnost. Predstavitveni zbornik*. Prvostopenjski univerzitetni študijski program Glasbena umetnost. (*Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo*, 2018/19, https://www.ag.uni-lj.si/e_files/content/ZB_GU_I_18_19.pdf)

63 Gre za področno in vsebinsko usmeritev prvostopenjskega študijskega programa *Glasbena pedagogika*. Kompetence za samostojno poučevanje dobi v skladu z zakonodajo diplomant šele po končanem drugostopenjskem študiju glasbene pedagogike. Gl. *Glasbena pedagogika. Predstavitveni zbornik*. Prvostopenjski univerzitetni študijski program *Glasbena pedagogika* (*Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo*, 2018/19, https://www.ag.uni-lj.si/e_files/content/ZB_GP_I_18_19.pdf).

Na drugi stopnji – *Master's degree* (MA) – izvaja štiri dvoletne programe (120 ECTS):

- *Glasbena umetnost* (umetniški program s 26 študijskimi smermi);⁶⁴
- *Inštrumentana in pevska pedagogika* (pedagoški in umetniški program z 22 študijskimi smermi);⁶⁵
- *Glasbeno-teoretska pedagogika* (pedagoški program s 3. študijskimi smermi);⁶⁶
- *Glasbena pedagogika* (pedagoški program, usmerjen v poučevanje določenih glasbenih predmetov v glasbeni šoli).⁶⁷

Na tretji stopnji (doktorski študijski program, 180 ECTS) je *Akademija za glasbo* vključena v izvajanje triletnega oziroma od študijskega leta 2019/20 dalje štiriletnega *Interdisciplinarnega študijskega programa Humanistika in družboslovje*. Program vodita in koordinirata *Fakulteta za družbene vede* in *Filozofska fakulteta UL*, vanj pa so poleg *Akademije za glasbo* vključene še naslednje članice *Univerze v Ljubljani*: *Teološka fakulteta*, *Akademija za gledališče, radio, film in televizijo*, *Fakulteta za socialno delo* in *Akademija za likovno umetnost in oblikovanje*. Področji, ki ju v tem študijskem programu izvaja *Akademija za glasbo*, sta *kompozicija in glasbena teorija* ter *glasbena pedagogika*.⁶⁸

Znanstveni doktorski študij ima na *Akademiji za glasbo* večdesetletno tradicijo. Na umetniškem področju je slovenska zakonodaja ob prehodu na bolonjske študijske programe ukinila možnost tretjestopenjskega izobraževanja.⁶⁹

64 Prim. *Predstavitveni zbornik magistrskega študijskega programa 2. stopnje Glasbena umetnost*. (Univerza v Ljubljani, *Akademija za glasbo*, 2018/19, https://www.ag.uni-lj.si/e_files/content/ZB_GU_II_18_19.pdf.)

65 Prim. *Predstavitveni zbornik magistrskega študijskega programa 2. stopnje Instrumentalna in pevska pedagogika*. (Univerza v Ljubljani, *Akademija za glasbo*, 2018/19, https://www.ag.uni-lj.si/e_files/content/ZB_GU_II_18_19.pdf.)

66 Prim. *Predstavitveni zbornik magistrskega študijskega programa 2. stopnje Glasbeno-teoretska pedagogika*. (Univerza v Ljubljani, *Akademija za glasbo*, 2018/19, https://www.ag.uni-lj.si/e_files/content/ZB_GTP_II_18_19.pdf.)

67 Tudi v tem primeru gre za področno in vsebinsko usmeritev študijskega programa, ki diplomantu daje po zaključenem študiju kompetence za poučevanje v programih predšolske vzgoje, ki ju izvaja glasbena šola in v programu *Glasba* (Nauk o glasbi, Solfeggio, Pevski zbor). Prim. *Predstavitveni zbornik magistrskega študijskega programa 2. stopnje Glasbena pedagogika*. (Univerza v Ljubljani, *Akademija za glasbo*, 2018/19, https://www.ag.uni-lj.si/e_files/content/ZB_GP_II_18_19.pdf.)

68 Prim. *Interdisciplinarni doktorski študijski program III. stopnje - Humanistika in družboslovje*. (Univerza v Ljubljani, *Akademija za glasbo*, b.d., <https://www.ag.uni-lj.si/studij/doktorski-studij-iii-stopnje>). *Razpis za vpis v doktorske študijske programe Univerze v Ljubljani za študijsko leto 2019/2020*. Interdisciplinarni doktorski študijski program HUMANISTIKA IN DRUŽBOSLOVJE (Univerza v Ljubljani, b.d., <https://www.uni-lj.si/studij/doktorski/razpis1920-humanistika-in-druzboslovje>).

69 Gl. Bauer, Troha (ur.), 2011, 23.

Izvajanje programov umetniških specializacij je bilo ukinjeno, kar je povzročilo, da so se najboljši diplomanti predhodnih univerzitetnih umetniških študijskih programov in diplomanti bolonjskega magistrskega študijskega programa *Glasbena umetnost* na specialistični študij usmerili v tujino. Nastalo vrzel si že vrsto let prizadeva odpraviti *Akademija za glasbo* tako s sistemsko vzpostavitvijo pogojev kot tudi z akreditacijo interdisciplinarnega doktorskega študijskega programa na področju umetnosti.

Kakovost izobraževanja na vseh programih *Akademije za glasbo* se sprotno preverja v okviru letnih poročil, ki jih pripravlja komisija za kakovost in so skupaj z letnim poslovnim poročilom vsako leto javno dostopna na spletnem portalu ustanove.⁷⁰ Ob vzgojno-izobraževalnem poslanstvu *Akademija za glasbo* udeležnja bogato umetniško ter znanstveno-raziskovalno dejavnost.

Na *Akademiji za glasbo* se v zadnjih letih razmišlja o smiselnosti izvajanja muzikoloških študijskih programov na drugi članici *Univerze v Ljubljani*, na *Filozofski fakulteti*. Zainteresiranost za prehod tamkaj delujočega *Oddelka za muzikologijo* in izvajanja njihovih študijskih programov na *Akademiji za glasbo* se občasno zaznava prek posameznih akterjev in dolgoročno bi veljalo razmisliti o jasnem preverjanju zainteresiranosti na obeh straneh in možnostih za realizacijo teh pobud.

Oddelka za muzikologijo na *Filozofski fakulteti* UL izvaja študijske programe na vseh treh stopnjah, in sicer:

- *Prvostopenjski študijski program Muzikologija* (BA, triletni študij, 180 ECTS);⁷¹
- *Drugostopenjski študijski program Muzikologija* (MA, dvoletni študij, 120 ECTS);⁷²
- področje Muzikologija kot sestavni del triletnega oziroma štiriletne *Interdisciplinarnega študijskega programa Humanistika in družboslovje* (180 ECTS).⁷³

70 Npr. Gl. *Letno poročilo 2018*. Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo. (UL Akademija za glasbo, 2018 https://www.ag.uni-lj.si/e_files/content/o_nas/LETNO%20POROCILO%202018%20-%20koncno.pdf)

71 GL. *Predstavitveni zbornik prvostopenjskega univerzitetnega študijskega programa Muzikologija (Filozofska fakulteta, Oddelek za muzikologijo, 2018*. http://www.ff.uni-lj.si/sites/default/files/Dokumenti/Studij/PrvaStopnja/predstavitveni_zborniki/2018/muzikologija.pdf.)

72 GL. *Predstavitveni zbornik drugostopenjskega univerzitetnega študijskega programa Muzikologija (Filozofska fakulteta, Oddelek za muzikologijo, 2018* http://www.ff.uni-lj.si/sites/default/files/Dokumenti/Studij/magistrski_studij/predstavitveni_zborniki/2018/enodisc/muzikologija.pdf.)

73 Prim. *Interdisciplinarni doktorski študijski program III. stopnje - Humanistika in družboslovje (Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo, b.d.,* <https://www.ag.uni-lj.si/studij/doktorski-studij-iii-stopnje>); *Razpis za vpis v doktorske študijske programe Univerze v Ljubljani za študijsko leto 2019/2020*. Interdisciplinarni doktorski študijski program HUMANISTIKA IN DRUŽBOSLOVJE (Univerza v Ljubljani, b.d., <https://www.uni-lj.si/studij/doktorski/razpis1920-humanistika-in-druzboslovje>).

Ob tem ga odlikuje obsežna znanstveno-raziskovalna dejavnost na področju muzikoloških znanosti.

Prvostopenjski in drugostopenjski program *Glasbena pedagogika* izvaja tudi *Oddelek za glasbo*, ki deluje v okviru *Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru*.⁷⁴ Programa se od ljubljanskega razlikujeta v strukturi (v Mariboru se izvaja štiri-letni prvostopenjski študij z 240 ECTS in enoletni drugostopenjski študij s 60 ECTS), po vstopnih pogojih v povezavi s težavnostjo sprejemnega preizkusa, v predmetnikih in v učnih načrtih. Zaključen magistrski študij daje diplomantom enake kompetence in s tem zaposlitvene možnosti, kot jih imajo diplomanti magistrskega študija glasbene pedagogike *Akademije za glasbo*.

Sklep

Če smo uvodoma izpostavili vlogo in pomen, ki ju ima vertikala slovenskega glasbenega izobraževanja za razvoj kulturne zavesti in izražanja ter za sopri-spevek k ohranjanju in nadgradnji slovenske glasbene kulturne identitete, v sklepu izpostavljamo najprej odličnost, ki se kaže v visoki profesionalni ravni in dosežkih mladih glasbenikov in njihovih profesorjev. Na vseh ravneh glasbenega izobraževanja se poleg vpetosti in delovanja ustanov kot umetnostno-kulturnih žarišč na lokalni ravni izkazuje tudi bogata vpetost v mednarodne asociacije, projekte, izmenjave, tekmovanja, festivale ipd. Posamezni izjemni glasbeniki, izšolani v vertikali slovenskega glasbenega šolstva, se vključujejo v najeminentnejše evropske orkestre, angažirani so v uveljavljenih opernih hišah in kot koncertni solisti nastopajo na največjih koncertnih odrih. Tuje ustanove vabijo posamezne profesorje k sodelovanju v raznih oblikah formalnega in neformalnega glasbenega izobraževanja.

Seveda ostaja tudi nemalo izzivov za nadgradnjo in izboljšave. Nekaj jih je bilo omenjenih že v prispevku, ponavljamo le enega izmed njih: vzpostaviti je treba takšno ozračje in pogoje, ki bodo poleg profesionalnega izobraževanja glasbenikov nudili ustrezno vzgojo in glasbenoizobraževalno raven za kasnejše ljubitelje glasbe. Na področju ljudske glasbe se moramo vprašati, ali nam zadostuje, da imajo učenci možnost igranja ljudskih inštrumentov le v glasbeni šoli in da višje izobraževalne ravni temu področju ne namenijo pozornosti. V tujini imajo številne visokošolske glasbenoizobraževalne ustanove študijske smeri, povezane z izvajanjem in študijem ljudske glasbe. Razviti je treba tudi

⁷⁴ Z nekaterimi projekti, povezanimi z uporabo sodobnih tehnologij, ki so jih izvedli v sodelovanju z drugimi partnerskimi ustanovami, so v zadnjem času naredili razvojne korake. Prim. Weiss, Ribizel, Kožuh, Debevc, 2017; mobilna aplikacija *Guide2Music* <https://guidetwomusic.wordpress.com/predstavitev-aplikacije-guide2music/>.

področja in dejavnosti, namenjene glasbenemu izobraževanju odraslih, ki se v otroštvu zaradi različnih razlogov niso mogli vključiti v glasbene šole, koncertno pedagogiko, kulturni menedžment, tehnološko glasbeno produkcijo, vzpostaviti še tesnejšo povezavo z neformalnim glasbenim izobraževanjem in posredovanjem glasbene umetnosti družbeno ranljivim skupinam ipd.

V celotni vertikalni glasbenega izobraževanja je treba zagotavljati ustrezne finančne in materialne pogoje za delo. V najslabši situaciji je trenutno *Akademija za glasbo*, ki je za izvajanje svojih dejavnosti podfinancirana in nima ustreznih prostorskih ter drugih materialnih pogojev za svoje delo. Pestijo jo kadrovske problemi, saj zaradi finančnih omejitev ne more širiti profesorskega kadra, temveč je prisiljena v študijski proces vključevati velik delež honorarnih sodelavcev. V zadnjih letih so se z omejitvami zaposlovanja zaradi interventnega *Zakona za uravnoveženje javnih financ* (ZUJF)⁷⁵ soočale tudi druge glasbenoizobraževalne ustanove na primarni in sekundarni ravni izobraževanja. Po izteku veljave ZUJFa se je stanje na tem področju nekoliko izboljšalo.

Vzpostaviti je treba še širšo mrežo medsebojnih povezav in sodelovanja institucij z različnih ravni glasbenega izobraževanja, skrbeti za tehnološki razvoj in njegovo smiselno uporabo pri umetniških produkcijah in v učnih procesih ter širiti svojo prepoznavnost v domačem in mednarodnem okolju.

Literatura

- Arhar, Daša. Projekt Glasbene urice za najmlajše: pet avtorskih pesmic za otroke – analiza, *Glasba v šoli in vrtcu*, 19/3–4, 48 (2015), 53.
- Glasba za najmlajše na Akademiji za glasbo v Ljubljani, *Glasna*, 45/4 (2014), 8.
- Bauer, Renata, Gašper Troha (ur.). *Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani: 2000–2011*. Ljubljana: Akademija za glasbo, 2011.
- Borota, Bogdana. *Otrok, glasba in učno okolje*. V: Borota, Bogdana, Vesna Geršak, Helena Korošec, Edi Majaron, *Otrok v svetu glasbe plesa in lutk*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, 2006. 9–40.

75 Prim. *Zakon za uravnoveženje javnih financ* (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsn-1, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPIJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14, 95/14, 24/15 – odl. US, 90/15, 102/15, 63/16 – ZDoh-2R, 77/17 – ZMVN-1 in 33/19 – ZMVN-1A) <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6388>.

- Bogunović, Blanka. *Muzički talenat i uspešnost*. Beograd: Fakultet muzičke umetnosti. Institut za pedagoška istraživanja, 2010.
- Buh, Tomaž. *Evalvacijska študija srednješolskega glasbenega in baletnega izobraževanja: Zaključno vsebinsko poročilo*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2010. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/evalvacija/2009/Evalvacijske_studije_09_10_porocilo_Glasba_balet.pdf
- Cencič, Majda. *Izbrani pristopi k spodbujanju refleksije učiteljev*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales, 2015.
- Grafenauer, Andrej (ur.). *Strategija UL AG*. Ljubljana: Akademija za glasbo UL, 2016. https://www.ag.uni-lj.si/e_files/vsebina/AG_strategija.pdf
- Horvat, Mirjana. *Oblikovanje profila učitelja glasbe v osnovnem šolstvu na Hrvaškem in v Sloveniji skozi zgodovinski razvoj do sodobnosti* (doktorska disertacija). Ljubljana: Akademija za glasbo UL, 2012.
- Kavčič Pucihar, Ana. *Celostno poučevanje osnov igranja flavte za 7-letne učence* (magistrsko delo). Ljubljana: Akademija za glasbo UL, 2011.
- *Igramo se flavto*: učbenik z elementi delovnega zvezka za najmlajše flavtiste. Radovljica: Frome, 2013.
- Kavčič Pucihar, Ana, Blaž Pucihar. *Fluting stars 1, Fluting stars 2*. (Ljubljana: Forme, 2015).
- Krajnc, Mojca. *Možnosti preoblikovanja glasbenih šol v Sloveniji* (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede UL, 2012). http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska/pdfs/mag_krajnc-mojca.pdf
- Krek, Janez, Mira Metljak, (ur.). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Pedagoški inštitut, 2011.
- Kreuh, Nives (ur.). *Evropski okvir digitalnih kompetenc izobraževalcev (DigCompEdu)*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, prevod v slovenščino, 2018. <https://www.zrss.si/digitalnknjiznica/DigCompEdu/4/>
- Poplatnik, Antonija. *Pravica do glasbenega izobraževanja* (magistrsko delo). Kranj: Fakulteta za državne in evropske študije, 2015).
- Repše, Vildana, Ulokina, Olga, Urbančič, Alenka. *Glasbena začetnica 1, Glasbena začetnica 2*. Ljubljana: Glasbeni Atelje Tartini. 2012, 2013.
- Rotar Pance, Branka. Struktura lika učitelja glasbe, *Glasbeno-pedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani*, 2, 1997. 143–150.

- Izobraževanje učiteljev glasbe v evropskih državah v projektu me-NET, *Glasbeno-pedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani*, 10 (2008). 25–39.
 - *The vertical of the Slovene music education system. From music schools to the university studies*. Wien: University of music and performing arts. 2019. 99–118.
 - Training and professional profile of music teachers, v: Denac, Olga (ur.), *New perspectives in music education in Slovenia*. New York: Nova Science (Fine arts, music and literature: Education in a competitive and globalizing world), 2012. 41–55.
- Rotar Pance, Branka (ur.). *Javno glasbeno šolstvo na Slovenskem: pogledi ob 200-letnici*. Ljubljana: Akademija za glasbo, Oddelek za glasbeno pedagogiko, 2016.
- Sellak, Špela Helena. *Glasbene sposobnosti in sprejemni preizkus v glasbeno šolo* (magistrsko delo). Ljubljana: Akademija za glasbo UL, 2019.
- Strahovnik, Tina. *Glasbena tekmovanja. Primer: tekmovanje v solfeggiu* (magistrsko delo). Ljubljana: Akademija za glasbo UL, 2016.
- Tomac Calligaris, Mateja. Vrednote Willemsovega pristopa h glasbeni vzgoji v današnjem času. *Glasba v šoli in vrtcu*, 15/1, 2010. 21–28.
- Tominšek, Klementina. *Učila in učni pripomočki Glasbenega ateljeja Tartini* (diplomsko delo). Ljubljana: Akademija za glasbo UL, 2008.
- Urbančič, Matej, Radovan, Marko, Bevčič, Mateja, Droždek, Sara, Jedrinovič, Sanja, Luštek, Anja, Rugelj, Jože, Selan, Jurij, Rotar Pance, Branka. *Strokovne podlage za didaktično uporabo IKT v izobraževalnem procesu za področje umetnosti programih UL*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, b. l. <http://ikt-projekti.uni-lj.si/porocila%20projekta.html>.
- Valant, Martina. Pouk v glasbeni šoli po šolski prenovi. V: Rotar Pance, Branka (ur.), *Javno glasbeno šolstvo na Slovenskem: pogledi ob 200-letnici*. Ljubljana: Akademija za glasbo UL, 2016. 217–236.
- Zadnik, Katarina. *Opisno ocenjevanje glasbenega razvoja pet- in šestletnih otrok*. Nova Gorica: Educa, 2005.
- Zadnik, Katarina, Koren, Danaja, Sicherl - Kafol, Barbara. *The importance of stimulating environment in the early years of musical development*. Saarbrücken: Lambert, 2015.
- Weiss, Jernej, Tjaša Ribizel, Ines Kožuh, Matjaž Debevc. MySolfeggio: mobile and tablet application for learning of solfeggio. *Glasbeno-pedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani*, 26 (2017). 21–32.